

TARI ISTVÁN
Csokikás cókókkal

Vén Zoltánnak

Gyönyörű nyári nap volt.

Csak ültünk a kis vitorlásban, és hallgattunk.

Zánka felé hajóztunk lassan. Aztán megálltunk a tó közepén. Nem tudtam megszólalni. Nézttem a víz fodrozódó csillámain, amelyek elnyelték Mária hamvait. Szórta a fia, csak szórta, szórta, szótlánul szórta a Balatonba. A magyar tengerbe...

Neki sem lehetett könnyű.

A hamvak elszórásának – hogyan is mondjam? –, beszórásának, kiszórásának, szétszórásának nincs felénk hagyománya. Nem vagyunk benne otthon – hördülhetnék fel, szokásomhoz híven, öntipró malíciával. Ha nem lett volna annyira esetlen az egész! Mert az volt. Végtelenül esetlen volt az egész. Valami méltóságteljes zenére lett volna szükség, klasszikus zenére, meg aztán jó szívvel néhány mondatot is szólnia kellett volna valakinek. A családtagok nehezen tudnak ilyenkor beszélni, megszólalni.

Esetlen volt minden. Csökkent. Olyan bántóan formátlan, zavarodott idetlenség vette körül az egészet, hogy attól csak sírhatnékja támad az embernek.

Pedig még a látszatát is el szerettem volna kerülni annak, hogy beletrappolok a család életébe. Mária nagyobb, összetartó családból jött, négyen voltak testvérek, sokan mozogtak körülötte: testvérein kívül az apja, anyja, fia, lánya, unokái...

Nem volt közös gyermekünk. Temetésénél ezért is vonultam a háttérbe. Döntsön a Család! A Családja.

Mária végakaratahoz igazodva, eleve azt mondták, hogy: hamvasztás.

– Jó, legyen hamvasztás! – Amikor kijelentettem, hogy Mária élettársaként én állom temetése anyagi terhét, akkor már a koporsós megoldás felé is bilentek. Legyen koporsós temetés! De aztán mégis: legyen hamvasztás. Amíg nem tudták, hogy én állom a hamvasztás költségeit, addig az volt a kérdés: hol a legolcsóbb a hamvasztás? Aztán kiderült, hogy az országban ott, éppen a közelükben a legolcsóbb a hamvasztás, ami átmenetileg akadozott, mivel éppen szerelték, korszerűsítették a hamvasztót. Később Mária volt férje hívott fel, hogy intézkedhetek a hamvasztás ügyében. Éppen a Nagykörút forgalmában

ballagtam, éppen a Nagykörút forgalmában véglegesítettük, hogy – természetesen! – én fizetem a hamvasztást. Végül is Mária fia elintézte, hogy az utolsó pillanatban elhamvasszák az anyját. A hamvasztás után megkapta az urnát. Az anyja hamvaival. Vagy a veszett fene jobban tudja, hogy kinek is a hamvaival. Miben lehet ma biztos az ember? Németországi ismerősöm mesélte, jó barátom, lejárt hozzánk Zánkára: elhamvasztották a nagynénjét, nagy darab, kétméteres nő volt, ott voltak a hamvasztásánál, kezébe nyomták a nagynénje urnáját. Még furcsállotta is, hogy milyen kicsi, milyen kis helyen elférhet a nagynénje, aztán meg szaladtak utána a hamvasztók egy másik, nagyobb urnával, mert kiadás közben véletlenül felcserélték őket.

Mária hamvait két részre osztották, kisebb része a temetőbe került. Ha én rendezem teljes egészében a temetését, talán másként oldom meg. Szóltam a testvérenek, hogy keressen egy sírhelyet: hát már attól is majdnem fölrobbantam. A temető szélén, a kerítés mellett nézett ki Máriának egy sírhelyet. Ott, ahol nyilván olcsóbb volt, pedig jeleztem neki, hogy nem számít a pénz. Aztán meg jelentették nekem, hogy a Családon kívül mást nem várnak a temetőbe, a temetésre. A fia szétküldte számítógépen a partecédulát. Mária katolikus volt, ám a fia apai felmenői reformátusok, református papok voltak, nyilván ezért járt aztán Mária is a reformátusok közé. Abban bíztam, hogy a gyerekei majdcsak megszervezik, összehozzák valahogyan a temetését. Hát nagyon hebehurgyan intézték, főleg a fia intézkedett. Kapkodva, rögtönözve...

Fönn aludtam Mária szobájában, sokat időztem Mária halála után a tárgyai között. Nézegettem az íróasztalát, a számítógépét, amelyhez nem értek, aztán az íróasztal alatt egy dobozba botlottam. Nézegettem, mi lehet benne? Mária neve állt rajta. Kibontottam az íróasztal alatt hányódó dobozt – és teljesen kikészültem tőle.

Az urna volt a dobozban, egy fém utánzatú műanyag urna, Mária hamvaival.

Majdnem elájultam kirobbanó dühömtől. Hörögve üvöltve fölhívtam a fiát. – Mi az, hogy az anyád itt van? Nem erről volt szó! Tessék eltemetni! Ha nem temetitek el egy héten belül, magam szórom a Balatonba! És nem szólok senkinek!

No, akkor lejött a fia Mária egyik öccsével. Nagyobb hajót akartam bérelni erre az alkalomra, ám a végére csak négyen maradtunk a vitorlás kormány-

zójával együtt, aki Mária fiának barátjaként segített rajtunk. Úgy képzeltem el, hogy bérelek egy nagyobb vitorlást, hogy egy nagyobb baráti körben, a rá emlékező ivászzal búcsúztattuk volna a Balaton közepén.

Nagy baráti körünk volt Zánkán. Egy értesítést küldtem egyiküknek, hogy Mária meghalt. Meg is orroltak rám, hogy nem hívtam fel őket külön-külön, hogy nem részleteztem nekik Mária halálát. Csak fokozta az egész történet nyomorúságát, hogy nekem Mária halála után egy héttel később nyílt meg Pesten a kiállításom. Még most is állandó lelkiismeret-furdalásom van amiatt, hogy nem értem rá Máriával foglalkozni akkor, amikor azt kellett volna csinálnom. Amikor itthon volt szegénykém, és fájdalmaiban vergődött, akkor is lementem a műtermembe dolgozni, mert ugye az utolsó pillanatig mindent be akar fejezni, tökéletesíteni szeretne az ember. Pont, amikor állandóan Mária mellett kellett volna lennem, akkor nem voltam igazán mellette. Mondta az orvosa, hogy már egy rákos sejt sem maradt benne, hát igen, a ráktól nyilván megszabadította, csak közben egy fertőzés meg elhatalmasodott rajta. Hogy kórházban fertőződött-e meg, ki tudja? Apja, anyja még él, az is szörnyű, ha az embernek el kell temetnie a gyerekeit.

Rettenetesen szomorú történet ez.

Hetvenéves születésnapra rendezett kiállításom meghívójának címdalán ott az a rengeteg cuccot magával cipelő vénség!

Cókmókjával, a megvénültek érzékenységgel.

Lót kényszerű távozásával, menekülésével, zavarodott bolyongásával.

A délvidéki háborúk alatt csináltam azt a grafikát.

A tévé képernyőjéről emlékszem még ma is arra az asszonyra, aki magával vitt egy kalitkát, és serpenyő volt a kezében meg kislábas, és a hóna alatt párna, Úristen, amelyet hirtelen fölkaphatott, amely a szívéhez és a kezéhez közel állhatott, meg aztán enni is kell valamit. Közben eszembe jutott Ahasvérus, a bolygó zsidó is: menekülésében, szakadatlan vándorlásában mi mindent kellett magával vinnie!

Mária halála után egy héttel később nyílt meg a kiállításom, amelyre annyit készültem. Egy betervezett kiállítást nem szoktak lemondani, még haláleset miatt sem. Máriának – mesélték később – nagy tervei voltak velem. Sátrat tervezett számomra, söröshordókkal, barátokkal telít, meglepetésesen, ünnepit a Balaton partján.

A Balaton közepe felé vittük az urnáját, június végén. Áprilisban halt meg. Nem ért rá a fia arra, hogy az anyját eltemesse. Zánka felé vittük az urnáját. Ott jöttünk igazán össze. Zánkán.

Egy kiállítást nyitottam meg, ahol Mária is megjelent. Szegényes volt a tárlatmegnyitó azzal az öt száraz pogácsával, éppen ezért mindenkit meghívtam másnapra zánkai nyaralómba. Azt terveztem, majd főzünk valamit. Mindent bekészítettem, a társaság meg legalább két órát késett. Kiderült, hogy a holland művész felesége talált egy fogorvost, mert megtudta, hogy Magyarországon féláron megcsináltathatja a fogait, ezért késtek. Mikor megérkeztek, én dühösen egy hintaszékben pipáztam. Kérdik: hol az ebéd? – Hol lenne? Hát a hűtőben vár arra, hogy megfőzzék...

Hát így kezdődött.

Két nő volt a társaságban, az egyik gyorsan berúgott, a másik meg Mária volt, aki bejött nekem segíteni. Közös főzéssel kezdtük. Aztán egy éven át leveleztünk, igazi szerelmes leveleket írtunk, elmúlt a tél, és jött a tavasz, és így hívtam meg tavasszal Zánkára.

Az sem volt oly egyszerű. A meglepetéshez fel kellett ám készülnöm, nagy társasággal együtt. Mária fogadására, Mária tiszteletére titokban közös vacsorával rukkoltunk elő. Mária az esti vonattal érkezett. Biciklivel és egyedül vártam a vasútállomáson, legalább félórás onnan az út föl, a hegyre. A biciklihez öltöztem, a rózsaszín biciklihez szereztem egy rózsaszín cicanadrágot. Azon kívül piros zokni volt rajtam, valakitől szereztem egy rózsaszínű micisapkát, és egy kifakult piros trikót vettem még magamra. Szóval, kiöltözve vártam Máriára, aki már a vonaton is nagyon megütközött kinézetemen, meg az úton fölfelé is állandóan méregetett a szemem sarkából, állandóan pislogott rám, láthatóan nem volt ám közömbös számára, hogyan is festek mellette. Toltam a biciklin a csomagját, ő meg állandóan gyanakodva nézegetett. Nem mert szólani. Szótlanul jött velem a nyaralóig. Nem is sejtette, mekkora társaság, mekkora kitörő jókedv, mindent magával söprő röhögés fogad bennünket.

Mennyit csámcsogtam ezen!

Mennyit csámcsogtunk Locsmándiék történetén...

Hányszor meséltem, cifráztam bor mellett Locsmándiék régi történetét, iszonyú vihogás, hatalmas hahoták közepette!

Mai történeteinkben az emberek görcsösen, mindent túllihegve, nagyon a saját életüket akarják élni.

A feleségem annak idején apámat még apukának hívta. Ha apám megérkezett: – Apuka, mit tetszik, van egy kis húsleves, csináljak rántottát? – Ááá, csak amit szerettek... A fiamnak meg, ahogyan Mária fiának sem volt ideje az anyjára, nincs rám ideje. Ha nagyritkán felkeresem, jó esetben megkínál egy kávéval. Múltkor megemberelve magát, ünnepélyesen kijelentette: apám, meghívlak vacsorára!

Márton-nap előtt volt, ha jól emlékszem.

– Jaj, hát köszönöm szépen! – lelkesedtem.

Késő délután telefonált, az utolsó pillanatban: le van fújva a vacsorád! Megyek tüntetni.

– Szóval, nem csinálsz nekem vacsorát...

– Történelmet csinállok, apám!

– Inkább vacsorát csinálnál! – nyерítettem fel, később többször is magamban, mintha Locsmándiék történetén nyерítenék...

Istenem, hányszor tértem vissza Locsmándiék történetéhez!

A hatvanas évek közepén Budára, a Naphegyre költöztem. Egy régi, budai bérházba. Ebben a bérházban még minden úgy működött, ahogyan azt a háború előtt elképzeltük. Csak ki kellett tennünk az ajtónk elé a szemetet, elviteléről a házmesterné gondoskodott. Naponta összeszedte, fölsöpörte a lépcsőházat, amelyet hetente egyszer fel is mosott. Volt ott fölépcső és cselédlépcső, pardon: hátsó lépcső, és természetesen: kapupénz is volt. A házmesteréket Locsmándiéknek hívták. Ők gondoskodtak a ház lakóinak kényelméről. A kapu melletti házmesterlakásban laktak, a férj, Locsmándi bácsi, ezermesterként, egész nap szöszmötölve, csengőt javított, törött ablakot üvegezett, csapot és villanyt szerelt, dugulást hártott. Áldás volt a ház számára. Örültek is ténykedésének a ház lakói, akik borral, pálinkával ösztönözték a gyorsabb, hatékonyabb munkavégzésre. Locsmándi, asszonyától eltérően, nem vetette meg az italt. Sőt, arra költötte a kapupénzt is. Jöttében-mentében a kor olcsóbb alkoholos italainak jellegzetes szaga kísérte. Locsmándiné ezt a szagot ki nem állhatta, aminek erélyesen hangot is adott. Pedánsan rendben tartott lakásukban, a kocsmaszag ellen folyamatosan kikelve, állandóan szellőztetett volna, ha Locsmándi nem kötözködik vele. Hangos évődésük időnként viharos vitává, veszekedéssé fajult. Olyankor Locsmándiné mindig gyorsan becsukta az ablakot, amíg az emberéből dőlő kocsmaszag újbóli szellőztetésre nem kényszerítette. Időnként söprögetésbe menekült az általa elviselhetetlennek ítélt italbűz elől, vagy

beült kötögetni a vécébe, melynek villanyfényét kívülről gyakran leoltotta felpaprikázott férje. Gyermektelen életük nyitott könyv volt a bérház lakói előtt, derűt gerjesztő, szórakoztató hangoskönyv – takarításkor, szemétkihordáskor, a feleség panaszos élménybeszámolóival kiegészítve.

A bérház lakói, gyakran sajnálkozó együttérzést színelve, hallgatták végig Locsmándiné panaszait, amelyeken hosszan lehetett csámcsogni, amíg férje meg nem betegedett. Locsmándi, ahogy egy megrögzött alkoholistához illik, májcirrózisban halt meg. Felesége, megözvegyülten, kitűzte a házra a fekete zászlót – mert az is volt –, és talpig feketében mosott, takarított, söprögetett tovább a bérház lakóinak vigasztaló együttérzésében.

Magára maradvra, már leste az alkalmakat, amikor a lakókkal szóba elegyedhetett. Olyankor elhunyt férjét emlegette, aki valójában jó ember volt. Ezt mások is tanúsíthatják.

Sőt! Napról napra jobb emberré vált... Néhány hónap múltán özvegye, amikor Locsmándiról szólt, mindig felnézett az égre. Ott kereste már szemével egyre jóságosabb emberét, az angyalok között. Szerdán és vasárnap járt ki hozzá a temetőbe. A ház közelében megálló busz egészen a temető főbejáratáig vitte.

Söprögetés, szemétkihordás közben meggyóna az útjába kerülőknek, hogy gyűjti a kisüvegeket, arra kérve suttogva, bizalmaskodva a ház lakóit, hogy a szemét tetejére tegyék a kiürült kisüvegeket, amelyekben – miután jól kimosta őket! – ünnepi alkalmakkor – egy-két deci bort vagy pálinkát visz az urának a temetőbe, a sír földjébe rejtve, kaparva ezeket az üvegeket.

Aztán meghalt Locsmándiné is – a sors kicsoda fintora – májcirrózisban. Locsmándi lehelte volna ki azt az alkoholmennyiséget, amely elegendő volt még Locsmándiné májzsugorodásához is? Ki tudja?

Kedvenc történetem volt!

Harsogva, csámcsogva meséltem el, idéztem fel sokszor baráti társaságokban a kis borosüvegek, pálinkásüvegek sírba rejtésének, küldésének módját, modern világunk kiújuló animizmusán vihogva, gúnyolódva.

Mária is mindig élvezte Locsmándiék történetét.

Mária imádott enni. Torkoskodni, nyalakodni, csemegezni, ma úgy mondanák divatosan: nassolni.

Egész héten, szombat és vasárnap kivételével, iskolája konyhájáról kosztolódtunk: ő ingyen, én fél-

áron kaptam a menzáról az ebédet. De hát a menzás ebéd, ha ehető, akkor is menzás ebéd marad. Nyalánkságok után sóvárgó. Akár Máriám, aki oly cicásan tudta tőlem kérdezni: Nincs egy kis csokikád? Tudta jól, hogy a megfelezett csokoládészeletek – amelyeket gyakran „majd később megeszem!” kezdetű kimagyarázkodással vágtam zsebre – előbb-utóbb előkerülnek valahonnan. Mindig örült ezeknek a madárlátta maradék csokiknak, ahogyan ő mondta: csokikáknak.

Aztán hosszan a rákkal viaskodott. Egymást követő műtétek taglózták le. Nem adta föl, élni akart. Itthon lábadozott. Lassan, gyanúsán lassan gyógyult. Orvosai megesküdték: a ráknak már nyoma sem maradt benne.

Tavaszkodott. Nyirkos márciussal jött a tavasz. Menzás ebédünket hordtam haza, azt ettük, ha evett. Sokat nézte a televíziót – és abban a pillanatban csatornát váltott, ha erőszakkal találkozott. Csak a harmóniát, az erőszakot kizáró, külső és belső egyensúlyt erősítő harmóniát akarta elfogadni. Tőlem sem

túrt el semmilyen erőszakra utaló hírt, rosszálló véleményt, magyarázatot. Csak a jó hírek érdekelték. És akkor rám nézett lesóványodott arcából nagyra növe szemmel: – Nincs egy kis csokikád? – kérdezte kedveskedő, kunyeráló hangon.

Azonnal ugrottam: szokatlanul nagy szolgálatkészséggel húztam föl a kabátom. – Rögtön hozom! Hogy lásd, milyen jóságos vagyok...

Könnybe lábadt szeme láttán vissza kellett fordulnom: – Most miért sírsz, te, te bolond! Hát szeretlek!...

Jól tudta, mennyire képes vagyok elérzékenyülni. Aztán áprilisban meghalt.

Néhány hónappal később, nyilván amikor virágot akartam a sírjára ültetni, mert vittem a virággal a kislapátot, ballagás közben a temetőben valami furcsaságot éreztem a zsebemben. Belenyúltam: hát egy darabka csokoládé akadt a kezembe.

Könnybe lábadt szemmel értem oda Mária sírjához.

Aztán, némi töprengés után, eltemettem azt a csokikát, csokikáját a keresztje mögé.

Hangay Szabó László: Táncoló lányok (drót, 30 × 30 cm)